

Sisäministeriö

Viite: Lausuntopyyntö SMDno-2018-2296

Päijät-Hämeen pelastuslaitoksen lausunto onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmaluonnoksesta

Sisäministeriö on pyytänyt Päijät-Hämeen pelastuslaitoksen lausuntoa pelastustoimen onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelmaluonnoksesta. Päijät-Hämeen pelastuslaitos on ollut mukana hankkeen työpajatyöskentelyssä ja piti tapaa tehdä ohjelmaa tehokkaana ja hyvin johdettuna. Yhteinen toimintaohjelma yhdenmukaistaa koko pelastusalan toimintaa kohti samaa päämäärää. Toimintaohjelman sisältämä visio on selkeä ja tavoitteellinen ja sen kärkeen on nostettu asiakas. Toimintaohjelma ei rajoita palvelumuotoja vaan tavoitteisiin päästään käyttämällä monipuolisesti koko keinovalikoimaa.

Päijät-Hämeen pelastuslaitos on mukana pelastuslaitosten kumppanuusverkoston yhteisessä lausunnossa ja sen lisäksi haluaa omalla lausunnollaan korostaa vielä lisää paikallisen pelastuslaitoksen näkökulmaa.

Päijät-Hämeen pelastuslaitos on tutustunut hankkeen perusteella laadittuun toimintaohjelmaluonnokseen ja kiinnittää toimintaohjelmaluonnoksessa ”Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki 2025” huomiota seuraaviin asioihin.

1. Pelastuslaki on kirjoitettu erilaisesta lähtökohdasta muun muassa valvontatoiminnan osalta, jossa valvonnan on perustuttava riskienarviointiin ja palvelutasopäätökseen. Toimintaa selkeyttäisi, mikäli toimintaohjelman ajatus sisällytetään pelastuslakiin ja myös muihin pelastuslaitosta ohjaaviin suunnitelmiin.

Toimintaohjelmassa olisi hyvä huomioida pelastuslaitoksen tekemä asiantuntijatyö, jonka vaikuttavuus muun muassa rakentamisen ohjauksen kautta turvalliseen arkeen on huomattava. Pelastuslaitoksen näkökulmasta myös palontutkinnan ja kemikaalivalvonnan (TEM ja Tukes) kytkeminen toimintaohjelmaan olisi huomioitava.

Toimintaohjelman sisältö on laaja kokonaisuus ja sen huomioiminen kokonaisvaltaisesti pelastuslaitoksen toiminnassa on pitkäaikainen prosessi. Toimintaohjelmassa esitetyt aikataulut eivät kaikilta osin vaikuta realistisilta.

2. *Toimintaohjelman vaikuttavuustavoitteisiin on kirjattu muun muassa pelastuslaitosten sähköisten palvelujen kattava käyttöönotto 100 % vuoteen 2021 mennessä.*

Digitalisaation rinnalla ei pidä unohtaa, että palvelut on tarjottava myös ilman sen tuomaa apua. Osa pelastustoimen asiakkaista ei käytä sähköisiä palveluja, joten asiakaspalvelun on toimittava myös ilman sitä.

Digitalisaatiota ei ole ohjelmaluonnoksessa eritelty, millaista ja kenelle suunnattua palvelua tällä halutaan. Mahdollisten uusien järjestelmien kehitys on hidasta ja siihen on panostettava

resursseja, mikäli palveluista halutaan asiakaslähtöisiä ja toimivia. Kunnallisena toimijana pelastuslaitosten sähköiset palvelut ovat yleensä riippuvaisia isäntäkunnan järjestelmistä. Yhteisille sähköisille palveluille tulee löytää tahtotila ja rahoituspohja.

- 3. Toimintaohjelma sisältää noin 250 konkreettista tekoa, jotka on jaettu yhdeksään pääluokkaan. Tärkeimmät vaikuttavuustavoitteet ovat lasten ja nuorten turvallisuuspääoman kasvattaminen, yhteistyön lisääminen palveluntuottajien kanssa ja välittämisen tunteen vahvistaminen.*

Tekojen suhdetta tuleviin mittareihin ei ole selvitetty. Konkreettisten tekojen resursointia ei ole mietitty. Pohdintaa siitä, onko ajatellut teot todellakin niitä, joilla tiettyyn tavoitteeseen päästään tehokkaimmin (huomioiden käytettävät resurssit, talous yms.), ei ole perusteltu. Vaikuttavuustavoitteisiin pääsemisessä on järkevää miettiä, onko esimerkiksi ”Lasten ja nuorten turvallisuuspääoman kasvattamiseen” parhaimmat keinot pelastuslaitoksen vierailu luokassa vai ohjaajien ja opettajien ammattikoulutuksessa turvallisuuskoulutuksen lisääminen niin, että turvallisuus on osa päiväkotien ja koulujen päivittäistä toimintaa. Osaa teoista voisi suunnitella ja koordinoita valtakunnallisesti ja sitä voitaisiin toteuttaa muun muassa yhteisen viestintämateriaalin kautta. Tällöin on huomioitava myös rahoituksen järjestäminen.

Pelastuslaitoksella voi olla jo oman alueen riskeihin ja uhkiin sekä palvelutasopäätöksen pohjautuvia omia toimintamalleja ja tekoja, joista luopuminen ei ole lyhyellä aikavälillä järkevää tai mahdollista. Kuntien taloudellisen tilanteen vuoksi lisäresurssiin ei varmaan löydy rahoitusta.

Mikäli tekojen luettelo on tarkoitettu esimerkkimäiseksi listaksi, olisi se tuotavat selkeämmin esiin toimintaohjelmassa.

Sidosryhmäyhteistyön laajentaminen vaatii koko pelastustoimen järjestäytymistä eri tasoilla tehtävän työn taakse. Yhteistyö on jo tällä hetkellä kirjattuna pelastuslakiin ja sitä tehdään pelastuslaitoksissa omien resurssien mukaisesti. Yhteistyö vaatii aina myös vastapuolen, pakottamalla ei yhteistyötä tehdä. Sidosryhmäyhteistyön laaja lisäys edellyttää pelastuslaitoksissa myös työpanosta eri esimiestasoilta, joka muuttaa työnkuvia.

- 4. Toimintaohjelman mitattavat tavoitteet, indikaattorit ja mittarit asetetaan toteutusvaiheen käynnistyttyä Q1/2020.*

Pelastustoimessa on ollut vuosien saatossa useita indikaattorihankkeita. Haasteina on ollut muun muassa indikaattoriin tarvittavan tiedon puute, alaa koskevan yhdenmukaisen tiedon puute ja tiedon keräämisen hankaluus. Toimintaohjelmassa ei selviä, millä tasolla mittaristoa ylläpidetään ja miten toimintaohjelman toteuttamiseen ajatellut eri tahot (pelastustoimen eri tasot ja muut sidosryhmät) mittaristoon vaikuttavat. Pelastuslaitoksen resurssien käytön näkökulmasta mittariston ylläpito ei saa olla erillinen toiminto, vaan sen tulee ”täydentyä” normaalien työkirjauksien yhteydessä esim. Pronton tietojen avulla.

- 5. Toimintaohjelman toteuttamista seuraavan kansallisen koordinoitiryhmän tehtävänä on koordinoita toimintaohjelman toteuttamista ja huolehtia osaltaan tuloksellisuuden seuraamisesta. Koordinaatioryhmälle on suunniteltu tehtäväksi käynnistään toimintaohjelman tietojohtamisen työvälineiden, alueellisten toimintasuunnitelmien valmistelu sekä vahvistaa niiden käyttöönotto tehtyjen suunnitelmien pohjalta. Toimintaohjelman tuloksellisuutta arvioidaan vuoden 2020 lopussa.*

Alueellisen toimintaohjelman laatija ja sen sisältö jäävät epäselväksi. Jos tässä annetaan kunnalliselle pelastuslaitokselle uusi tehtävä, on asia selkeästi kirjattava pelastuslakiin. Toimintaohjelman johtamisvastuut ja suunnitellun koordinaatioryhmän asema jäävät epäselväksi.

Vuoden seurantajakso tuloksellisuuden arvioinniksi on lyhyt. Pelastuslaitoksen näkökulmasta ohjelma haastaa ajattelemaan asioita uudella tavalla, sekä edellyttää paljon suunnittelua, uusia toimintatapoja ja koulutusta. Päijät-Hämeen pelastuslaitoksen näkökulmasta uuden palvelutasopäätöksen valmistelu seuraaville vuosille sekä toiminnan suunnittelu vuodelle 2020 on jo lähes tehty.

6. *Ohjelmassa on arvioitu pelastustoimen oman osuuden ja sidosryhmien toiminnan osuuden määrää toimintaohjelman toteutuksessa.*

Pelastustoimea on käsitelty isona yhteneväisenä massana. Pelastustoimi käsittää kuitenkin erittäin moninaisen ryhmän pelastusalan toimijoita ja jatkoystämässä kannattaakin tarkentaa eri toimijoiden rooleja tarkemmin. Päälekkäistä työtä ei vähillä resursseilla kannata tehdä. Sidoryhmien sitouttamisessa mukaan toimintaan voisi auttaa myös eri ministeriöiden oma viestintä sidoryhmien suuntaan ja muu tukiviestintä toimintaohjelmasta.

7. *Viestinnän huomioiminen*

Toimintaohjelman valmistumisessa, julkaisemisessa ja tulosten seuraamisessa on suunniteltava myös viestintä. Miten ohjelma jalkautetaan pelastuslaitoksille ja kaikkien toimijoiden käyttöön? Miten saadaan heidät omaksumaan uusi ihmis- ja ilmiölähtöinen ajattelu? Tämä vaatii selkeät suunnitelmat, keinot ja riittävästi aikaa, jotta koko pelastustoimi kumppaneineen saadaan mukaan.

Toimintaohjelman lausuntoversiossa puhutaan siitä, miten tavoitteisiin päästään käyttämällä hyväksi mm. turvallisuusviestintää. Luonnoksessa puhutaan myös monikanavaisesta, proaktiivisesta viestinnästä, digitalisaation tarjoamien mahdollisuuksien laajamittaisesta hyödyntämisestä sekä vaikuttavasta viestinnästä. Askeleita, miten uudelleen toimintatapaan päästään, ei kuitenkaan juuri kerrota. Tähän alueeseen olisi syytä kiinnittää erityishuomiota.

Kun toimintaohjelman sisäinen viestintä on suunniteltu, on hyvä miettiä, miten muutoksesta kerrotaan sidosryhmille ja medialle ja mitä asioita nostetaan keskiöön. Jos ihmislähtöisyys ja kansalaisten rooli halutaan tuoda esiin, on julkistukseen hyvä ottaa mukaan suunnittelussa olleiden järjestöjen edustajia.

Olisi tarpeen pohtia ja suunnitella jo tässä vaiheessa, millaisin mittarein toimintaohjelmaa seurataan ja miten onnistumisista kerrotaan. Tarve olisi sekä selkeälle aikataululle että toimenpiteille.

Jari Hyvärinen
pelastusjohtaja